

Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια

ΤΟΜΟΣ 5

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ
ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ
ΛΕΞΙΚΟ

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ

1991

ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Γεώργιος Α. Χριστόπουλος, Ιωάννης Κ. Μπαστιάς

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Κωνσταντίνος Τσάτσος (1899-1987)

Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας
Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, ακαδημαϊκός

Παναγιώτης Κανελλόπουλος (1902-1986)

Πρωθυπουργός της Ελλάδας
Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, ακαδημαϊκός

Ελένη Ahrweiler-Γλύκατζη

Ιστορικός, τέως πρύτανης της Ακαδημίας και καγκελάριος των
Πανεπιστημίων του Παρισιού, πρόεδρος του Πολιτιστικού Κέντρου
Ζωρζ Πομπιντού

Καίσαρ Αλεξόπουλος

Φυσικός, καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, ακαδημαϊκός

Μανόλης Ανδρόνικος

Αρχαιολόγος, καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Αλέξης Δημαράς

Εκπαιδευτικός, διδάκτορας Πανεπιστημίου Λονδίνου

Αλέξανδρος Κοντόπουλος

Εμβρυολόγος και ιστολόγος, καθηγητής Πανεπιστημίων Καλιφόρνιας και
Αθηνών

Γεώργιος Κουμάντος

Νομικός, καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

Γεώργιος Μυλωνάς (1898-1988)

Αρχαιολόγος, καθηγητής Πανεπιστημίων Ουάσιγκτων (Σαιντ-Λούις)
και Αθηνών, ακαδημαϊκός

Μιχαήλ Σακελλαρίου

Ιστορικός, καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ακαδημαϊκός

Παναγιώτης Τζώνος

Αρχιτέκτονας, καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ : Έφη Αλλαμανή
Νικόλαος Οικονόμου

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ : Τατιάνα Παπαδάτου
ΕΡΕΥΝΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΣ : Αλίκη Σολωμού

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ : Νίκος Ανδρικάκης

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ : Μυρτώ Σταυροπούλου

ISBN 960-213-117-9

ISBN Set 960-213-112-8

Copyright © 1986 by Ekdotike Athenon S.A.

1, Vissarionos St., 106 72 Athens

Printed and bound in Greece

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

Κλεάνθης Παλαιολόγος Επίτιμος πρόεδρος Ακαδημίας Σωματικής
Αγωγής

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

Όττο Σίμιτσεκ Τεχνικός σύμβουλος Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων
Ελλάδος

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Μανόλης Ανδρόνικος Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Χαράλαμπος Μπούρας Καθηγητής Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ

Γεώργιος Μπάνος Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

ΒΙΟΛΟΓΙΑ - ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΙΑ

Ελευθέριος Σιδέρης Διδάκτορας βιολόγος, διδάκτορας γενετιστής

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γεώργιος Φερεντίνος Γεωγράφος

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

Γεώργιος Μπαμπινιώτης Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γεώργιος Αναστασόπουλος τ. Πρόεδρος Ενώσεως Συντακτών
Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών

ΕΘΝΟΛΟΓΙΑ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος Καθηγήτρια Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης

ΘΕΑΤΡΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Κώστας Γεωργουσόπουλος Φιλολόγος, κριτικός θεάτρου

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΘΕΑΤΡΟ

Μάριος Πλωρίτης Κριτικός θεάτρου

ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Νικόλαος Μπρατσιώτης Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών
Στυλιανός Παπαδόπουλος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

ΙΑΤΡΙΚΗ

Σπύρος Μαρκέτος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

από αυτή την περίοδο είναι οι παιδαγωγικές καινοτομίες του: απαραίτητη θεωρεί τη συμπλήρωση της ελληνικής μόρφωσης με τη γνώση μιας τουλάχιστον ξένης γλώσσας, ενώ απαιρείται στην πράξη την ξεπερασμένη μέθοδο της «ψυχαγωγίας» για τη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών και εισαγείται από τους πρώτους την αλληλοδιδασκτική μέθοδο στην Ελλάδα.

Το 1811 ο παλιός δάσκαλός του Άνθιμος του κληροδότησε την ιδιοκτησία και τη διεύθυνση της Σχολής των Μηλιών, δίνοντάς του έτσι την ευκαιρία να συνταιριάσει το πάθος του για την εκπαίδευση των ελληνόπουλων με την αγάπη για τον τόπο του. Εγκαταλείποντας το 1812 την Πόλη, όπου η διδασκαλία (από το 1809) του είχε εξασφαλίσει οικονομική ανεξαρτησία και ακτινοβολία, όπως δείχνει η πρόταση που του έγινε να διευθύνει την Πατριαρχική Ακαδημία, εγκαθίσταται στις Μηλιές και ανασυγκροτεί τη Σχολή με τη συνδρομή του Άνθιμου Γαζή*. Η Σχολή αυτή άρχισε τη λειτουργία της το 1815 και σύντομα αναδείχθηκε σε σημαντικό εκπαιδευτικό κέντρο με σύγχρονο εξοπλισμό σε εποπτικά μέσα και με πλουσιότερη βιβλιοθήκη.

Κατά τη διάρκεια του Αγώνα, μετά την αποτυχία του κινήματος στη Μαγνησία, ο Κωνσταντίνος μετοίκησε (1821) στη νοτιότερη Ελλάδα και τιμήθηκε με διάφορα αξιώματα: έφορος της παιδείας το 1824 (που ήταν τότε η ανώτατη διοικητική θέση στην εκπαίδευση), πληρεξούσιος της Μαγνησίας στις Εθνικές Συνελεύσεις κ.ά. Μετά την ίδρυση του ελληνικού κράτους, ο Καποδίστριας* του ανέθεσε (1829 - 32) την οργάνωση και τη διεύθυνση του Ορφανοτροφείου της Αίγινας, ασύλου για τα ορφανά του Αγώνα. Μετά την έλευση του Όθωνα*, απογοητευμένος από τον παραγκωνισμό του, ο Κωνσταντίνος επέστρεψε (1835) στην τουρκοκρατούμενη πατρίδα του, όπου ως το θάνατό του δίδασκε αφιλοκερδώς, ζώντας σε έσχατη ένδεια.

Ο Κωνσταντίνος, τυπικός εκπρόσωπος της πνευματικής ανάτασης, που χαρακτηρίζει τον ελληνισμό στα χρόνια 1770 - 1820, επιβλήθηκε με το ήθος του, τις πνευματικές του ικανότητες και τις προσπάθειές του για το φωτισμό του Γένους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Ρήγας Καμηλιάρης, *Γρηγόριος Κωνσταντίνος, Βιογραφία, Λόγοι, Επιστολάι* (Αθήνα 1897). Αικ. Κουμαριανού (επιμέλ.), *Δανιήλ Φιλίππου-Γρηγόριος Κωνσταντίνος, Γεωγραφία Νεωτερική. Περί της Ελλάδος* (επανέκδοση, με εισαγωγή, σχόλια, βιογραφικά σημειώματα, Αθήνα 1970).

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΤΕΦΟΣ

Κωνσταντινίδης, Άρης (Αθήνα, 1913). Αρχιτέκτονας, από τους σημαντικότερους της μεταπολεμικής νεοελληνικής αρχιτεκτονικής. Σπού-

δασε Αρχιτεκτονική στο Πολυτεχνείο του Μονάχου κατά την περίοδο 1931 - 36. Από το 1938 διατηρεί αρχιτεκτονικό γραφείο στην Αθήνα, ενώ παράλληλα εργάστηκε στο τμήμα Πολεοδομίας του Δήμου της Αθήνας (1938 - 40), στο Υπουργείο Δημοσίων Έργων (1942 - 53), στον Αυτόνομο Οργανισμό Εργατικής Κατοικίας (1955 - 57), ως προϊστάμενος της υπηρεσίας μελετών, και στον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (1957 - 67 και 1975 - 77) ως υπεύθυνος αρχιτεκτονικών μελετών. Στο διάστημα 1967 - 70 δίδαξε ως «προσκεκλημένος» καθηγητής «Αρχιτεκτονικές Συνθέσεις» στο Πολυτεχνείο της Ζυρίχης. Το 1978 ονομάστηκε διδάκτορας «τιμής ένεκεν» της Πολυτεχνικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης.

Στα πλαίσια του ΑΟΕΚ και του ΕΟΤ ο Κωνσταντινίδης πραγματοποίησε ένα μεγάλο αριθμό κτιρίων, τα σημαντικότερα των οποίων είναι οι εργατικές κατοικίες στη Ν. Φιλαδέλφεια, στον Άγιο Ιωάννη Ρέντη (1956) και στο Ηράκλειο Κρήτης (1957), καθώς και τα Ξενοδοχεία «ΞΕΝΙΑ» της Καλαμπάκας (1959), της Μυκόνου (1959), της Ολυμπίας (1960) και του Πόρου. Ακόμη, στα πλαίσια της εργασίας του με τον ΕΟΤ, ο Κωνσταντινίδης σχεδίασε δύο ιδιαίτερης σημασίας κτίρια, το περίπτερο στην Έκθεση της Θεσσαλονίκης (1960) και το συγκρότημα που εξυπηρετεί τις παραστάσεις αρχαίου δράματος στην Επίδαυρο. Τα παραπάνω έργα επηρέασαν αποφασιστικά την εξέλιξη της μεταπολεμικής Αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα και καθιέρωσαν τον Κωνσταντινίδη ως τον πιο σημαντικό Έλληνα αρχιτέκτονα της περιόδου 1950 - 65. Ήδη από τις αρχές του '60 κτίριά του δημοσιεύονται σε ξένα αρχιτεκτονικά περιοδικά και το έργο του αναγνωρίζεται διεθνώς.

Εκτός όμως από τα κτίρια που πραγματοποίησε στα πλαίσια δημοσίων οργανισμών, ο Κωνσταντινίδης μελέτησε και άλλα έργα που κι αυτά είχαν σημαντική απήχηση στους νέους Έλληνες αρχιτέκτονες. Έτσι, τα δύο Μουσεία στα Γιάννενα και στην Κομοτηνή (Α΄ βραβείο Πανελληνίου Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού) καθώς και πολλές κατοικίες, όπως στη Συκιά Κορινθίας (1951), στο Παγκράτι (1961), στην Ανάβυσσο (1962) και στις Σπέτσες (1963), αποτελούν πρότυπες προτάσεις του για τις αντίστοιχες λειτουργίες σε διαφορετικά περιβάλλοντα.

Ο Κωνσταντινίδης, αναζητώντας και καταγράφοντας τα μαθήματα και τις αρχές της αρχιτεκτονικής μας παράδοσης, κατορθώνει να συνδυάσει στα έργα του, με πειθαρχία και όχι αυθαίρετα, το σύγχρονο και το παραδοσιακό, χρησιμοποιώντας ένα συνεπές μορφολογικό αλφάβητο. Βαθύς γνώστης και μελετητής των πρωτοπόρων του μοντέρνου κινήμα-

τος, δεν καταφεύγει σ' έναν εύκολο μιμητισμό λαϊκών μορφών αλλά μεταφράζει με απλότητα και θαυμαστό αυτοέλεγχο το πνεύμα της ελληνικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Στα έργα του συνδυάζονται ο λειτουργικός ορθολογισμός (φονξιοναλιστικός ρασιοναλισμός) μ' έναν κριτικό μεσογεικό τοπικισμό.

Οι ιδέες του για μια καθαρά ελληνική αρχιτεκτονική έχουν διατυπωθεί και σ' ένα μεγάλο αριθμό άρθρων και βιβλίων. Ο Κωνσταντινίδης δε δίστασε να τις εκφράσει με τον πιο έντονο και ασυμβίβαστο τρόπο, προσδιορίζοντας με απόλυτη σαφήνεια αλλά και ειλικρίνεια τις ιδέες και την πορεία του. Τα κυριότερα βιβλία του είναι *Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια* (1950), *Στοιχεία αυτογνωσίας* (1975) και *Σύγχρονη αθηναϊκή αρχιτεκτονική* (1978). Το σύνολο των έργων και του αρχιτεκτονικού του πιστεύω περιέχονται στο βιβλίο *Μελέτες + Κατασκευές* (1981), ενώ διάφορα ξένα περιοδικά, όπως το *Architectural Design* και το *Bauen + Wohnen*, έχουν εκδώσει ειδικά αφιερώματα για το έργο του. Το 1990 τιμήθηκε με το διεθνές βραβείο «Χέρντερ».

Ν. ΚΑΛΟΓΕΡΑΣ

Κωνσταντινίδης, Γιάννης (Σμύρνη, 1903 - Αθήνα, 1984). Συνθέτης. Γόνος εύπορης αστικής οικογένειας

Ο συνθέτης Γιάννης Κωνσταντινίδης.

ήρθε πολύ μικρός σ' επαφή με τη μουσική μέσα στο έντονο κοσμοπολίτικο περιβάλλον της μικρασιατικής μητρόπολης. Μαθητής ακόμη της Ζωής Ελληνικής Σχολής, πήρε τα πρώτα μαθήματα μουσικής από το Δημοσθένη Μιλανάκη, από τους σημαντικότερους εμπνευστές της μουσικής ζωής στη Σμύρνη. Τότε ήρθε σε πρώτη επαφή και με τη δημοτική μουσική, που στάθηκε πηγή έμπνευσης για τα περισσότερα έργα του.

Τις παραμονές της Μικρασιατικής

Καταστροφής ο Κωνσταντινίδης πήγε στη Γερμανία για ανώτερες μουσικές σπουδές. Στο Βερολίνο (1923 - 26) σπούδασε αρμονία, αντίστιξη, φούγκα και σύνθεση με τον Πάουλ Φεοντόροβιτς Γιουόν, πιάνο με τον Καρλ Ραϊσλερ, διεύθυνση ορχήστρας με τον Καρλ Έρενμπεργκ και ενορχήστρωση με τον Κουρτ Βάιλλ*. Τότε ήρθε σ' επαφή και με τον Νίκο Σκαλκώτα*, που επίσης σπούδασε στο Βερολίνο, και μεταξύ τους αναπτύχθηκε βαθιά εκτίμηση και φιλία. Η έντονη πνευματική και καλλιτεχνική κίνηση του Βερολίνου του Μεσοπολέμου επηρέασε ιδιαίτερα τον νεαρό Κωνσταντινίδη, ειδικότερα από την εποχή που αναγκάστηκε να εργαστεί, για βιοπορισμό, ως πιανίστας σε καμπαρέ, θέατρα, στο βωβό κινηματογράφο και στο ραδιόφωνο.

Καθώς όμως στο Βερολίνο είχαν ήδη αρχίσει να εμφανίζονται απειλητικά τα πρώτα σημεία του ναζισμού, το φθινόπωρο του 1931 ο Κωνσταντινίδης εγκαταστάθηκε οριστικά πλέον στην Αθήνα, όπου λόγω βιοποριστικού τον ανάγκασαν ν' ασχοληθεί κυρίως με το μουσικό θέατρο και το τραγούδι, κάνοντας παράλληλα καριέρα ως Κώστας Γιαννίδης.

Με συνεργάτες τους Δημ. Γιαννουκάκη*, Πωλ Νορ, Αλ. Σακελλάριο κ.ά., έγραψε τη μουσική για περισσότερες από 50 επιθεωρήσεις, οπερέτες και ηθογραφίες, μουσική για τον κινηματογράφο και πάνω από 100 τραγούδια που γνώρισαν μεγάλη επιτυχία και διακρίθηκαν σ' ελληνικούς και διεθνείς διαγωνισμούς. Είναι γεγονός πως η δημοτικότητα του Γιαννίδη άφησε συχνά στο περιθώριο το Γ. Κωνσταντινίδη, που συνέχιζε αθόρυβα κι επιμελημένα τη συνθετική του δημιουργία στο χώρο της έντεχνης μουσικής. Όμως, ουδέποτε υπήρξε ένας διχασμένος συνθέτης και ούτε αντιμετώπισε πρόβλημα εσωτερικής σύγκρουσης ή επιλογής ανάμεσα στα δύο είδη, που τα υπηρέτησε με την ίδια συνέπεια, γνώση και έμπνευση, για ν' αναδειχτεί σε κορυφαίο συνθέτη και στους δύο τομείς.

Στο χώρο της Εθνικής Μουσικής Σχολής το μικρό σε όγκο αλλά πλούσιο σε περιεχόμενο έργο του Κωνσταντινίδη τον τοποθετεί σε μίαν από τις πρώτες θέσεις. Στήριξε όλες του τις συνθέσεις στο ελληνικό δημοτικό τραγούδι, που τόσο αγάπησε και τόσο βαθιά μελέτησε. Σεμνός, ακριβής και λακωνικός στην έκφρασή του - στους αντίποδες της πληθωρικότητας του Καλομοίρη* - χρησιμοποιεί αυτοσείσεις τις λαϊκές μελωδίες, χωρίς να προχωρεί στην παραπέρα ανάπτυξή τους. Η μόνη επέμβαση που επιτρέπει στον εαυτό του είναι η ιδιοφυής αρμονική επεξεργασία του υλικού του, όπου βρίσκεται και το σημαντικότερο μυστικό της τέχνης του. Έχοντας κυριαρχήσει στα εκφραστικά μέσα του και γνωρίζοντας πολύ κα-

λά τις τεχνικές δυνατότητες των μουσικών οργάνων που χρησιμοποιεί, δε διατάζει συχνά να επαναλάβει την ίδια μελωδία με διαφορετικά κάθε φορά ευρήματα (από το μπάσο οστινάτο ως τη διτονικότητα), που δίνουν νέα διάσταση στο δημοτικό μέλος, χωρίς όμως να προδίδουν τη βαθύτερη ουσία, το ιδιαίτερο μουσικό του ήθος. Ανάλογη είναι η σημασία που δίνει και στη ρυθμική υπογράμμιση της μελωδίας με τον υποτασμό των πρωτότυπων ρυθμικών στοιχείων της, ενώ παράλληλα σε κάθε επανάληψη φροντίζει να την «ξομπιάζει» με τα ποικίλα ενός λαϊκού οργανοπαίχτη. Παρόλη τη γερμανική του παιδεία, ο Κωνσταντινίδης αποπνέει μια γαλατική εμπρεσιονιστική – αλλά και νεοκλασική – λεπτότητα κι ευαισθησία, μια διαύγεια κι έναν «τελειοκρατισμό» στη μουσική του γραφή που παραπέμπουν στον Ραβέλ* (ιδιαίτερα οι αριστουργηματικές μινιατούρες που περιλαμβάνονται στα έργα του για πιάνο). Όλα αυτά όμως φιλτραρισμένα μέσα από μια γνήσια ελληνική αίσθηση και μακριά από κάθε επιφανειακή ή φολκλοριστική διάθεση.

Ο Κωνσταντινίδης συνέθεσε έργα: α) για συμφωνική ορχήστρα: *Δωδεκανησιακή Σουίτα* αρ. 1 (1948) και αρ. 2 (1949), *Τρεις Ελληνικοί Χοροί* (1950) και *Μικρασιατική Ραψωδία* (1950 – 65), β) μουσικής δωματίου: *Σουίτα για βιολί και πιάνο, πάνω σε λαϊκές μελωδίες των Δωδεκανήσων* (1947) και *Δέκα Ελληνικοί σκοποί* για κουιντέτο πνευστών (1972), γ) για πιάνο: *44 Παιδικά Κομμάτια, πάνω σ' ελληνικούς σκοπούς* (1950 – 51), *Τρεις Σονατίνες* (1952), *Οκτώ Νησιώτικοι Ελληνικοί Χοροί* (1954) κ.ά., δ) για φωνή και πιάνο: *Είκοσι τραγούδια του ελληνικού λαού* (1937 – 47), *Πέντε Τραγούδια της προσμονής*, σε στίχους Ραμπ. Ταγκόρ* (1924 – 80) κ.ά., ε) για χορωδία: *Οκτώ Δωδεκανησιακά* και *Οκτώ Μικρασιατικά τραγούδια* (1972).

ΛΑΜΠΡΟΣ ΛΙΑΒΑΣ

Κωνσταντίνος. Όνομα έξι οικογενειακών πατριάρχων. Σημαντικότεροι είναι:

Κωνσταντίνος Γ' (κοσμ. επών. Λειχούδης) (Κωνσταντινούπολη, τέλη 10ου αι. – 1063). Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1059 – 63), νομομαθής και πολιτικός με σημαντική πολιτική και εκπαιδευτική δραστηριότητα. Από τα νεανικά του χρόνια συνδέθηκε με δυο ακόμη συμμαθητές του, που άφησαν εποχή στα Γράμματα του Βυζαντίου, το Μιχαήλ Ψελλό* και τον Ιωάννη Η* Ξιφιλίνο, και σπούδασε θεολογία και νομικά. Παρά τη μοναχική αφιέρωσή του, η βαθιά νομική του μόρφωση και η πολιτική του περσόνα τον ανέμειξαν με τα κοσμικά πράγματα. Τιμήθηκε με ανώτατα αξιώματα της πολιτείας, όπως ήταν του πρωτοβεσπάρου, του συγκλητικού επί Μιχαήλ Δ* του

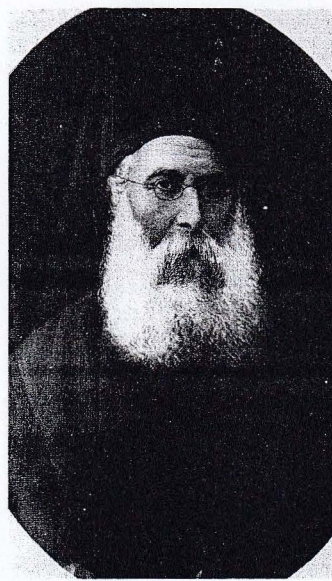
Παφλαγώνα, «του μεσάζοντος βασιλικού συμβούλου» (δηλ. πρωθυπουργού) του Μιχαήλ Ε* του Καλαφάτη και του Κωνσταντίνου Θ* του Μονομάχου. Εξάλλου, με τους δυο συμμαθητές του που προαναφέρθηκαν και με τον Ιω. Μαυρόποδα* αποτέλεσαν την αδελφική τετράδα των λογίων που με την ιδεολογική και φιλοσοφική ομοιογένειά τους διαμόρφωσαν την πνευματική φυσιογνωμία της εποχής τους και προσπάθησαν να περιστείλουν τα έκτροπα της πολιτικής εξουσίας στα μέσα του 11ου αι. Τελικά ήλθε σε αντίθεση με τον Κωνσταντίνο Θ' και απομακρύνθηκε από την πρωθυπουργία όπου τον διαδέχτηκε ο Ιωάννης ο Λογοθέτης.

Ο Κωνσταντίνος επιδόθηκε από τότε απεριόριστος στην εκπαιδευτική δραστηριότητα, ως καθηγητής της Νομικής Σχολής της Κωνσταντινούπολης που διηύθυνε ο φίλος του Ιωάννης Ξιφιλίνος, και συντέλεσε στην αναγέννηση της νομικής επιστήμης, χωρίς ωστόσο να εγκαταλείψει και τη μοναχική ζωή στη Μονή των Μαγγάνων, της οποίας ήταν ηγούμενος. Το 1059, όταν ο αυτοκράτορας Ισαάκιος Α* Κομνηνός απομάκρυνε τον πατριάρχη Μιχαήλ Α* Κηρουάριο από το θρόνο, ο κλήρος και ο λαός της Κωνσταντινούπολης στράφηκε προς τον ηγούμενο-καθηγητή Κωνσταντίνο και ζήτησε την εκλογή του ως πατριάρχη, πράγμα που δέχτηκε και ο αυτοκράτορας με την υστεροβουλία ότι ο τελευταίος θα επέτρεπε την πολιτική επέμβαση στην εκκλησιαστική περιουσία. Ο Κωνσταντίνος όμως, παρ' ότι στην αρχή παραχώρησε τα δικαιώματα της Μονής των Μαγγάνων στον αυτοκράτορα, στη συνέχεια αντιστάθηκε σε κάθε αρπακτική διάθεση της εξουσίας. Κατά την πατριαρχία του έκτισε το μοναστηριακό ναό της Θεοτόκου και, παρά το σχίσμα του 1054 με τη Δυτική Εκκλησία, επικοινωνήσε με τον πάπα Αλέξανδρο Β* ζητώντας διευκρινίσεις για το θέμα του filioque. Στράφηκε επίσης κατά των μονοφισιτών Σύρων και Αρμενίων και εξέδωσε διάφορες κανονικές πράξεις.

Κωνσταντίνος Ε' (κοσμ. επών. Βαλιάδης) (Βέσσα Χίου, 1833 – Χάλκη, 1914). Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1897 – 1901). Γόνος ιερατικής οικογένειας, έμαθε τα πρώτα γράμματα κοντά στον πατέρα του, ιερέα και δάσκαλο, και το θείο του ιερομόναχο της Μονής Αγίου Γεωργίου Καλλιμασίας. Αργότερα την προστασία του ανέλαβε ο μητροπολίτης Χίου Σωφρόνιος* (μετέπειτα πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως και Αλεξανδρείας). Αφού περάτωσε τις γυμνασιακές σπουδές στη Χίο, φοίτησε στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης από όπου αποφοίτησε το 1857. Στη συνέχεια υπηρέτησε ως καθηγητής στη Σινώπη και το 1859 ήρθε στην Αθήνα ως

λαϊκός, για να συνεχίσει τις σπουδές του στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου. Το 1862 επέστρεψε κοντά στο γέροντά του Σωφρόνιο, τότε μητροπολίτη Αμασείας, ως γραμματέας του και, όταν ο τελευταίος εκλέχτηκε οικουμενικός πατριάρχης, ο Κωνσταντίνος τον υπηρέτησε στην αρχή ως λαϊκός και από το 1864 ως διάκονος. Από το 1867 και ως το 1872 σπούδασε στην Ευρώπη την Αγία Γραφή, την εκκλησιαστική ρητορική και τη νομική επιστήμη και, μετά την επιστροφή του στην Κωνσταντινούπολη, του ανατέθηκε η γραμματεία της συνερχόμενης τότε Μεγάλης Συνόδου κατά του εθνοφυλετισμού. Κατά την πατριαρχία του Ιωακείμ Β* προσλήφθηκε αρχικά ως γραμματέας και έπειτα ως αρχιγραμματέας της Ιεράς Συνόδου. Το 1876 εκλέχτηκε μητροπολίτης Μυτιλήνης, όπου άφησε εποχή για την κηρυγματική δράση του, την προσήλωσή του στο Τυπικό της Εκκλησίας και τη μέριμνά του για τη διάδοση της βυζαντινής μουσικής. Το 1893 μετατέθηκε στη γερωνική μητρόπολη Εφέσου και το 1897, μετά την παραίτηση του Ανθίμου Ζ* εκλέχτηκε (2 Απρ.) οικουμενικός πατριάρχης.

Κατά την πατριαρχία του ο Κωνσταντίνος ανέπτυξε πολύπλευρη δραστηριότητα. Το 1898 κατάρτισε

Κωνσταντίνος Ε' (Βαλιάδης). Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

συνοδική επιτροπεία για την έκδοση του εκκλησιαστικού κειμένου της Καινής Διαθήκης της Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως, που κυκλοφόρησε με δικές του δαπάνες το 1904 και αποτέλεσε σταθμό στην κριτική του κειμένου των Γραφών στην Ορθόδοξη Εκκλησία. Συνέβαλε επίσης στην έκδοση του ισχύοντος Τυπικού της Εκκλησίας, του Ωρολογίου και του Ιερατικού. Έδωσε ώθηση στο κήρυγμα τοποθετώντας

ικανούς ιεροκήρυκες στους ναούς και συνέστησε την ίδρυση θρησκευτικών συλλόγων στις ενορίες, με σκοπό την επέκταση της κατηχητικής και φιλανθρωπικής δράσης της Εκκλησίας. Ενδιαφέρθηκε ακόμη για τη μουσική μόρφωση των ιεροψαλτών με την ανασύσταση του Πατριαρχικού Μουσικού Συλλόγου, την έκδοση μουσικού περιοδικού κτλ. Παράλληλα μερίμνησε για την ανόρθωση των οικονομικών του Πατριαρχείου, την ίδρυση Ταμείου Κληρικών και την ευπρέπεια του πατριαρχικού οικου κτίζοντας τα «Κωνσταντινιανά» κτίρια που σώζονται ως σήμερα.

Εκτός από το ποιμαντικό ενδιαφέρον του για το λαό της Κωνσταντινούπολης, ο Κωνσταντίνος αντιμετώπισε και πολλά διορθωτικά προβλήματα, όπως το θέμα της δραστηριότητας του πανοραβισμού, τον οποίο με πολλή περίσκεψη κατάγγειλε στον τσάρο Νικόλαο Β*, καθώς και εκείνα που είχαν προκύψει (1870) από την ίδρυση της Βουλγαρικής Εξαρχίας («αγορευτικό», «σκοπιακό»). Ασχολήθηκε επίσης με επιτυχία και με διάφορα άλλα εκκλησιαστικά θέματα αλλά δεν μπόρεσε να λύσει το αντικοινοκρήνημα, δηλαδή την αραβοποίηση, με παρέμβαση της Ρωσίας, του Πατριαρχείου Αντιοχείας. Ο Κωνσταντίνος πραγματοποίησε και τα πρώτα ανοίγματα της Ορθοδοξίας στον αγγλικανισμό το 1898, εγκαινιάζοντας την τακτική αλληλογραφία των προκαθημένων τους.

Απορροφημένος, ωστόσο, ο πατριάρχης από τις διοικητικές και επιστημονικές ασχολίες του, δεν αντιλήφθηκε την εκτροπή των εκκλησιαστικών κομματικών εξελίξεων υπέρ του Ιωακείμ Γ* και έτσι έχασε την πλειοψηφία στη σύνοδο και στο εθνικό μεικτό συμβούλιο, με αποτέλεσμα οι εκπρόσωποι της πλειοψηφίας των δύο σωμάτων να αξιώσουν την παραίτησή του «για λόγους υγείας», την οποία και πέτυχαν (30 Μαρτ. 1901) με τη σύμπραξη και των τουρκοκικών αρχών. Τα υπόλοιπα χρόνια της ζωής του τα έζησε ο Κωνσταντίνος στη νήσο Χάλκη, όπου και πέθανε.

Κωνσταντίνος ΣΤ' (κοσμ. επών. Αράπογλου ή Καρατζόπουλος) (Σιγή Προύσας, 1857 ή 1859 – Αθήνα, 1930). Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1924 – 25). Σπούδασε στην πατρίδα του και στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης, από την οποία αποφοίτησε το 1885. Τον επόμενο χρόνο χειροτονήθηκε αρχιδιάκονος του Προύσης Ναθαναήλ και έγινε πρωτοσύγκελλός του. Το 1896 εκλέχτηκε επίσκοπος Ροδόσπουλου, ως βοηθός του μητροπολίτη Αδριανουπόλεως για την περιοχή Σαράντα Εκκλησιών, και το 1899 μητροπολίτης Βελλάς και Κονίτης. Το 1906 μετατέθηκε στη Μητρόπολη Τραπεζούνας και το 1913 στη Μητρόπολη